

Hình ảnh người phụ nữ Việt Nam hiện đại qua thơ ca nữ đương đại

Lê Dục Tú

Viện Văn học

Tóm tắt: Văn học được coi là tấm gương phản chiếu cuộc sống. Chân dung của người phụ nữ trong các tác phẩm thơ ca có thể là bản sao của người phụ nữ trong đời sống thường nhật. Dựa trên các tác phẩm của một số nữ thi sĩ đương đại, bài viết tìm hiểu những đức tính, phẩm chất của người phụ nữ Việt Nam ngày nay. Bài viết cho rằng, trong thơ ca cũng như trong cuộc sống, tồn tại một mẫu người phụ nữ với những đức tính vừa truyền thống lại vừa hiện đại.

Từ khóa: Phụ nữ; Hình ảnh phụ nữ; Phụ nữ trong thơ ca.

“Phụ nữ là một nửa của nhân loại”. Câu châm ngôn đó như một lời đúc kết về giá trị, vị trí và vai trò của người phụ nữ trong xã hội.

Trong văn học Việt Nam từ xưa đến nay, từ văn học truyền miệng đến văn học thành văn, từ văn chương bình dân đến văn chương bác học, hình ảnh người phụ nữ bao giờ cũng là hình ảnh trung tâm, tạo nên sự cuốn hút lớn. Qua hình ảnh người phụ nữ trong các tác phẩm văn học, người đọc có thể thấy được số phận con người và bức tranh hiện thực của cả một xã hội

đương thời. Chúng ta đã từng thấy được bộ mặt thối nát của xã hội phong kiến qua thân phận của người phụ nữ trong thơ Hồ Xuân Hương hay qua cuộc đời chìm nổi đầy sóng gió của nàng Kiều trong sáng tác của Nguyễn Du. Ở văn học Việt Nam thời kỳ chống Pháp và chống Mỹ, qua hình ảnh chị Tư Hậu trong tác phẩm “Một chuyện chép ở bệnh viện” và chị Sứ trong tác phẩm “Hòn Đất” của nhà văn Anh Đức hay hình ảnh chị Út Tịch trong “Người mẹ cầm súng” của nhà văn Nguyễn Thi, ta thấy được tính chất khốc liệt của cuộc chiến tranh giữ nước cũng như vẻ đẹp của tình yêu nước nồng nàn và tinh thần quả cảm của con người Việt Nam.

Bước sang thời kỳ hiện đại, dưới tác dụng của phong trào giải phóng phụ nữ phát triển rộng khắp trên toàn thế giới, phụ nữ nói chung và phụ nữ Việt Nam nói riêng đã dần khẳng định được vai trò và vị thế của mình trên mọi lĩnh vực trong đời sống với tinh thần năng động và sáng tạo. Với người phụ nữ Việt Nam, ý thức về mẫu người phụ nữ hiện đại và truyền thống vẫn luôn song hành. Bài viết tập trung nhận diện hình ảnh về một mẫu người phụ nữ như thế qua thơ ca nữ đương đại.

1. Dấu ấn của người phụ nữ truyền thống

1.1. Vẻ đẹp của sự đảm đang, đức hy sinh và lòng vị tha

Sự đảm đang, đức hy sinh và lòng vị tha vốn được coi là vẻ đẹp của người phụ nữ Việt Nam truyền thống, được lưu giữ từ thế hệ này đến thế hệ khác và là niềm tự hào của mỗi người phụ nữ. Hình tượng con cò trong ca dao xưa “Con cò lặn lội bờ sông/Gánh gạo nuôi chồng tiếng khóc nỉ non” hay hình ảnh người vợ tảo tần trong thơ Tú Xương “Quanh năm buôn bán ở mom sông/Nuôi đủ năm con với một chồng/Lặn lội thân cò khi quãng vắng/Eo sèo mặt nước buổi đò đông” một lần nữa được tiếp nối trong thơ ca đương đại. Người phụ nữ hôm nay, dù là con người của công việc, của xã hội, vẫn chu toàn với những công việc không tên hàng ngày:

Em chỉ là ngọn gió dưới chân qua
Là hạt bụi vô tình trên áo.
Nhưng nếu sáng nay em không đong được gạo
Chắc chắn buổi chiều anh không có cơm ăn.
(Thơ vui về phái yếu - Xuân Quỳnh)

Em phơi mền vá áo cho anh,
Tay cầm hoa, tay để treo tranh

Tay thấp sáng ngọn đèn đêm anh đọc.

(Bàn tay em - Xuân Quỳnh).

Những lo toan của cuộc đời thường nhật có thể sẽ lấy đi của họ tuổi xuân, nhan sắc: “Tóc bạc màu bởi nhỏ nhoi bầu ví/Niềm vui vào bữa quẩn bữa quanh cho tới sập thời gian/Vui dè dặt vào từng trải lo toan/Choang choác làm biến hình nhan sắc” (*Cho tuổi bốn mươi của mình - Bùi Kim Anh*). Và dù luôn mong muốn được chở che bởi một bờ vai vững chãi, ít ai ngờ được rằng người phụ nữ chính là bến đỗ bình yên sau những vấp vấp và thất bại của người bạn đời:

Bao giờ anh đau khổ

Hãy tìm đến với em.

Lòng anh còn bóng đêm

Em sẽ làm tia nắng.

(Tâm hồn – Song Hảo).

Dù được yêu thương hay bị phản bội trong tình yêu, trong sâu thẳm lòng mình, vượt lên tất cả, người phụ nữ vẫn luôn giữ cho mình một trái tim nồng ấm vị tha:

Em chỉ có một trái tim

Không đếm tuổi theo tháng ngày.

Thao thức khi anh mỗi mệ

Lặng lẽ khi anh phũ phàng.

(Em chỉ có một trái tim - Phạm Thị Thu Thủy).

Cuộc đời của họ gắn liền với yêu thương, hy sinh và chờ đợi: “Đợi anh suốt cả mùa đông/Gió lùa khe cửa thấy lòng lạnh tê/Chờ anh suốt cả mùa hè/Đêm ngày oi ả bốn bề nắng hun” (*Đợi - Nguyễn Thị Hồng Ngát*). Dù mùa đông giá lạnh đã đi qua, mùa hè nắng lửa đã tới, dù người đi qua mãi không trở lại, thì người phụ nữ vẫn không lời than vãn, vẫn mong mỏi thầm gọi “Người yêu ơi hãy về”. Vẫn biết rằng tình yêu có cả đại khờ và lừa dối, có cả khổ đau và tuyệt vọng nhưng trái tim đầy yêu thương của họ vẫn xác định:

Đã yêu yêu đến tận cùng

Đã thương thương đến nát lòng vì nhau

Chắc gì? Đã chắc gì đâu

Hôm nay và cả ngày sau. Em chờ.

(Em chờ - Vũ Thị Khương)

1.2. Về đẹp mẫu tính

Mẫu tính được coi là một thuộc tính của phái nữ, một thuộc tính mang cội nguồn của sự sống, của tình yêu và cái đẹp. Nhà văn nổi tiếng Nguyễn Minh Châu, qua lời nhân vật Quỳnh trong truyện ngắn “Người đàn bà trên chuyến tàu tốc hành” đã đưa ra định nghĩa về mẫu tính và khẳng định: “Đó là tất cả cái phần sâu thẳm như một thứ thiên phú riêng của tâm hồn nữ giới”. Hiểu một cách giản dị thì mẫu tính là tình cảm gia đình thiêng liêng như tình mẹ con, bà cháu, tình chị em và rộng lớn hơn là tình yêu thương đồng loại.

Tình mẫu tử là biểu hiện rõ rệt và sâu sắc nhất về mẫu tính. Người phụ nữ bình thường nào rồi cũng thực hiện thiên chức thiêng liêng của tạo hóa: làm mẹ. Đó là thiên chức cao đẹp nhất của phái nữ, là sự vinh danh lớn nhất mà cuộc sống dành cho họ khi họ mang trong mình cái trọng trách sáng tạo ra con người, sáng tạo ra nhân loại. Nói như nhà thơ Xuân Quỳnh: “Ai sẽ là người sinh ra những đứa con/Để tiếp tục giống nòi và dạy chúng biết yêu biết hát/Mỗi buổi sớm mai ướm bước chân mình lên vết chân trần trên cát/Bà mẹ đã cho ra đời những Phù Đổng Thiên Vương/Dấu là nguyên thủ quốc gia hay là những anh hùng/Là bác học hay là ai đi nữa/Vẫn là con của một người phụ nữ/Một người đàn bà bình thường không ai biết tuổi tên”. Yêu thương, hy sinh và chở che - đó là tất cả những gì mà người mẹ muốn làm để thể hiện tình mẫu tử:

Vẫn thơ dù hay dở

Đời mẹ dù đắng chát

Vẫn dành riêng khúc hát

Ngọt lành này cho con.

(Với con – Lệ Thu).

Yêu thương và chở che cũng đồng nghĩa với lòng mong mỏi con sẽ trở thành người có ích cho cuộc đời. Lời nhắn nhủ đầu tiên cũng là mong mỏi cuối cùng của người mẹ:

Sữa mẹ trắng trong

Con ơi hãy uống

Rồi mai khôn lớn
Con ơi hãy nghĩ
Những điều trắng trong.

(Nói với con – Lâm Thị Mỹ Dạ).

Với con gái yêu thương thì người mẹ luôn dành cho những tình cảm đặc biệt với những dự cảm đầy lo âu về tương lai, hạnh phúc:

Tình yêu sẽ chờ con sau năm tháng kia
Khi đón gặp xin con đừng hờ hững.
Chỉ một phút yếu hèn toan tính
Con sẽ lạc đi hạnh phúc suốt đời mình.

(Trò chuyện – Ý Nhi).

Đó là lời khuyên nhủ gan ruột được chất chiu từ tình yêu vô bờ, từ kinh nghiệm và cả những vấp vấp trong cuộc đời của người mẹ với một tâm nguyện cuối cùng là con gái sẽ trở thành người vợ đảm đang, khéo léo được yêu thương và cũng biết yêu thương:

Chỉ mong ngày con lớn khôn.
Bàn tay bé bỏng này sẽ biết nấu cơm, sẽ đan tấm áo,
Cho người đàn ông con yêu.

(Lời mẹ - Nguyễn Bảo Chân).

Tình yêu dành cho con gái cũng là tình cảm sẻ chia với những người cùng phái khi họ gặp trắc trở trong tình yêu, hạnh phúc. Một tấm lòng thế này dành cho “tình địch”- “chị ấy” trong cuộc tình tay ba trắc trở, thật là vĩ đại và cảm động:

Anh đến thăm em
Có gặp dáng chị ấy thẫn thờ đợi cửa.
Anh ngắm nhìn em
Có thấy chị ấy ôm gối thờ dài?

(Chị ấy - Dư Thị Hoàn).

Tình yêu ấy, sự cảm thông ấy, còn được nhân lên rất nhiều khi người phụ nữ luôn biết hướng tấm lòng mình tới những cảnh đời lam lũ khác:

Bà già không chốn nương thân, lọ mọ nhật quanh bãi rác

Chị nông dân nói ngọng xệch miệng đạp xe thồ rau từ nửa đêm
kịp đến chợ Long Biên lúc 3 giờ sáng
Cô gái đen đúa đội thúng bánh mì, gầy đen như ngô tối rao khản giọng
Ông bán bóng đèn lả phùng má thổi bóng bay lên cắm mặt xuống hồ
Những thằng bé còi lả lóc đánh giày rạc chân rao báo.

(Kí họa đen – Vi Thùy Linh).

Mang trong mình trái tim vị tha đầy bao dung, đồng cảm và sẻ chia với những mất mát, khổ đau của đồng loại, đó cũng là một biểu hiện tinh tế và sâu sắc của vẻ đẹp mẫu tính.

2. Dấu ấn của người phụ nữ hiện đại

2.1. Vẻ đẹp tâm hồn và thể chất

Ca dao xưa khi đánh giá vẻ đẹp của người phụ nữ thường chỉ chú trọng về mặt phẩm chất đạo đức vì quan niệm “cái nết đánh chết cái đẹp”. Vẻ đẹp của người phụ nữ hôm nay được nhìn nhận trong những phạm trù mới hơn. Bởi vậy, xã hội đã có những tiêu chí khác hơn để đánh giá về một người phụ nữ đẹp. Người phụ nữ hiện đại luôn vươn tới sự hoàn thiện mình trên tất cả các mặt từ trí tuệ đến hình hài. Họ là hiện thân cho một vẻ đẹp hài hòa giữa con người cá nhân và con người xã hội. Họ ý thức rất cao về bản thân:

Ta là ai?
Cát bụi kín chân người.
Quần áo che tấm thân trần trụi.

(Ta hỏi ta – Bùi Kim Anh).

Họ kiêu hãnh với vẻ đẹp cơ thể mình:

Uy lực của em
Một vẻ đẹp không luật lệ
Sự bất thường chen nhau hội tụ
Trong khuôn hình tạo hóa đúc ra em.

(Mai - Dư Thị Hoàn).

Và tự hào không chút giấu giếm về vẻ tinh khôi, mới mẻ và gợi cảm của mình:

Em xinh đẹp như vùng đất mới
Giấc mơ dưới đáy đại dương lấp lánh trên bờ tóc

Những đường cong khóa vào sóng chữ.

(Say nắng – Vi Thùy Linh).

Họ ý thức về việc giữ gìn nhan sắc cho mình:

Thói quen ấy dễ thường quyến rũ.

Tôi vẫn thường trang điểm trước ban mai

Cả phấn son lời khen tôi gìn giữ.

(Thói quen – Lê Thị Mây).

Tất nhiên, vẫn biết không thể tránh được quy luật của tự nhiên là sắc đẹp và tuổi trẻ rồi cũng sẽ đi qua “Anh ơi đừng khen em đẹp/Thời gian cơn lốc phủ phàng”. Nhưng ý thức được điều đó cũng là biểu hiện của sự tự ý thức về cái đẹp và sự gìn giữ cái đẹp. Đó cũng chính là một yếu tố quan trọng làm nên vẻ đẹp nữ tính của người phụ nữ hiện đại.

2.2. Khẳng định bản lĩnh và cá tính

Một trong những nét đẹp mạnh mẽ của người phụ nữ hiện đại hôm nay là sự khẳng định bản lĩnh và cá tính. Và biểu hiện cụ thể nhất chính là tinh thần, ý chí vượt qua mọi khổ đau trong cuộc đời để sống lạc quan và có ích.

Mất mát và bất hạnh là những hiểm họa luôn rình rập trong cuộc sống. Với người phụ nữ, nỗi đau càng nặng nề hơn khi hiểm họa bất thân ập xuống. Dù vậy họ không chỉ ngối đó mà khóc than cho số phận, họ lặng lẽ và cứng cỏi vượt qua nỗi đau:

Tuổi hai mươi.

Tôi thành bà góa

Không còn biết khóc

Quen rồi chỉ mím chặt môi.

(Gửi một nhà thơ mặc áo lính - Dư Thị Hoàn).

Dù cuộc đời còn lắm chông gai, nhiều khổ đau mất mát hay nhiều phản trắc khó lường thì người phụ nữ vẫn tự nhủ phải kiên định vững vàng:

- Phải có can đảm để dứt khoát một mối tình
- Phải có can đảm để nhìn lại đời mình
- Phải có đủ nghị lực để đỡ dành trái tim
- Phải đủ lòng tin để bấu môi nhìn hạnh phúc

để

“Đời sẽ thân nhiên trôi

Buồn thản nhiên dấy chết”

(Tâm cảnh – Phạm Thị Ngọc Liên).

Đó chính là nhận thức sâu sắc, biện chứng về tính quy luật của cuộc sống để có một lối ứng xử khôn ngoan với những nghịch lý của cuộc đời. Đó cũng là lý do vì sao người phụ nữ trong cuộc sống hiện đại hôm nay sống với đủ mọi cung bậc “đem cho và nhận về, kiếm tìm và đánh mất – giản đơn và rối ren, lớn lao và hạn hẹp” (Ý Nhi), nhưng vẫn sẵn sàng chấp nhận số phận, thách thức mọi nếp nghĩ thông thường để giành lấy hạnh phúc cho mình:

Chị thản nhiên mới tình đầu.

Em thản nhiên nhận bã trầu về têm

(Chồng chị chồng em - Đoàn Thị Lam Luyến).

Vượt qua mọi mất mát bất hạnh, mạnh mẽ trong nỗi đau, nhưng lại tràn đầy khát khao cháy bỏng, đam mê yêu và sống hết mình cho tình yêu - đó là những nghịch lý và đối cực tạo nên cá tính và thiên tính riêng độc đáo ở người phụ nữ, đặc biệt là người phụ nữ hiện đại.

Có lẽ một cách bày tỏ và thể hiện tình yêu mạnh mẽ quyết liệt như thế này, người ta chỉ có thể gặp ở người phụ nữ hiện đại:

Em muốn giang tay giữa trời mà hét

yêu anh

(Em muốn giang tay giữa trời mà hét - Phạm Thị Ngọc Liên).

Với lời tỏ tình “yêu anh” được thể hiện không phải trong không gian riêng tư mà giữa không gian thanh thiên bạch nhật rộng lớn, người phụ nữ dường như đã “tước đoạt” đi cái đặc quyền tỏ tình xưa nay vốn chỉ được thể hiện ở người đàn ông. Không chỉ bày tỏ bằng lời, tình yêu cháy bỏng còn được minh chứng bằng cả hành động:

Em biết rõ em sẵn sàng theo anh cùng trời cuối đất

Dù con đường xuyên qua địa ngục

Dù nơi đến là xứ sở của rừng gai

(Với anh - Trần Thị Huyền Trang).

Cao hơn nữa, vì tình yêu, đôi lúc họ còn dám tự nguyện hiến dâng mà không hề đòi hỏi “Truất yêu đương – phé ghen tuông – giáng thù hận – Tôi nhường tôi cho anh” (*Tự nguyện – Phan Huyền Thư*). Thậm chí sẵn

sàng “hạ mình” để cứu vãn tình yêu: “Anh đừng xa nữa/Em bỏ tất cả/Em quên tất cả/Quên cả tên mình/Quên cả tuổi mình/Quên cả lối đi/Chỉ còn nhớ anh” (*Nhật thực – Vi Thùy Linh*).

Yêu và dám nói lời yêu. Yêu và làm tất cả để giữ tình yêu, hạnh phúc. Nhưng người phụ nữ cũng đồng thời sẵn sàng rũ bỏ nó một khi họ nhận ra hạnh phúc và tình yêu không có thật, nhận ra đó chỉ là một giấc mơ xa vời, viễn vông. Lúc đó họ sẽ sẵn sàng “ra đi” và nói lời “vĩnh biệt”:

Em không còn thời gian.
Để phung phí nốt đời mình.
Cho sự so kè của anh.
Vĩnh biệt!

(Vĩnh biệt – Nguyễn Thị Hồng Ngát).

Đó chính là cá tính mạnh mẽ và bản lĩnh của người phụ nữ hiện đại. Yêu thương cuộc đời, yêu thương đồng loại, người phụ nữ hôm nay cũng luôn yêu và trân trọng bản thân mình “Tinh dậy thôi/trở về với mình/nhẹ như tiếng ru vỗ cánh” (*Lãng mạn giải lao - Phan Huyền Thư*). Chờ đợi, thủy chung hay sẵn sàng ra đi cũng là để được sống hết cung bậc của con người cá nhân, con người bản thể “Tôi ra đi để gặp lại chính mình”. Ý thức ấy luôn thường trực trong mỗi người phụ nữ, đặc biệt là ở người phụ nữ hiện đại.

2.3. Những khát khao thâm kín, những bản năng phát lộ

Khi luôn mong muốn được sống là chính mình, người phụ nữ hiện đại cũng không ngại ngần bày tỏ và thể hiện những khát khao thâm kín. Đối với họ, cuộc sống là hành trình của sự khám phá những vẻ đẹp nguyên sơ của con người tự nhiên, trần thế:

Cuộc tồn sinh đi qua những bí mật thân thể đàn ông
những ẩn giấu thân thể đàn bà.

(23 tháng 3, nơi ánh sáng - Vi Thùy Linh).

Đêm tân hôn
Em mong
Đó là đôi môi anh

(Đêm tân hôn – Phan Hoàng Phương).

Đêm tân hôn, họ không chỉ thì thầm vào tai người mình yêu “đừng tiết lộ cùng ai – ngoài cát bồng, chớp trời và rong bể... những đường nét, nốt ruồi và dấu môi thâm kín” (*Điều bí ẩn của em – Trần Thùy Dương*) mà bạo liệt hơn, họ còn muốn thể hiện:

Tay em,

Lúc quấn quýt thành giường.

Lúc mỗi mồn ngậm miệng.

(Van nài – Phan Huyền Thư)

Ai đi tìm hạnh phúc ở chốn phù hoa? Với những người phụ nữ, nơi bình yên nhất, hạnh phúc nhất là được:

Chỉ cần anh gối lên đùi

Minh ôm lấy anh ôm mình.

Biết sự bình yên mặt đất.

(Anh - Vi Thùy Linh).

Ở người phụ nữ hôm nay, hạnh phúc không phải là những gì chung chung, trừu tượng mà là những gì rất cụ thể khi hạnh phúc đã chạm đến được từng tế bào sống trên cơ thể của mình:

Em và anh có - không. Anh và em không - có, đôi ta tan vào nhau, như sương trên lá cỏ - đầm đìa cơn sóng tình - ta trôi theo cơn gió - mồ hôi và hơi thở tấp đến bên bờ yêu... Để cho ta ân ái – suốt ngày ngày năm năm... (Quà tặng của thượng đế - Phạm Thị Ngọc Liên).

Khi không chút ngại ngần tường thuật lại “cuộc hợp cẩn của tình yêu”: “Hiện lên chậm rãi/Thân thể Anh lộ sáng/Em ngã xuống, người tình bên gối/Nơi hơi thở như gió chơi đàn, cuộn khúc/Xung tụng phái tính, nơi em và Anh trùng ngộ/Đêm hạ tuần ngày ngát/Bất thần ngân lên thúc bách/Cuộc hợp cẩn của tình yêu” (*Tim thấy - Vi Thùy Linh*) cũng là lúc người đàn bà cảm nhận được mình đã đi đến được tận cùng của hạnh phúc. Đó là thứ hạnh phúc có thật trong cuộc đời cho họ thấy mỗi ngày sống là một món quà của thượng đế.

Văn học là tấm gương phản chiếu cuộc sống. Chân dung của người phụ nữ trong thơ ca nữ đương đại hôm nay có thể là bản sao của người phụ nữ trong đời sống thường nhật. Một bức chân dung với rất nhiều gam màu, rất truyền thống nhưng cũng rất cá tính và bản lĩnh. ■

Tài liệu tham khảo

- Bùi Kim Anh. 1995. *Viết cho mình*. H.: NXB Văn học.
- Bùi Kim Anh. 2007. *Lời buồn trên đá*. H.: Nxb Hội nhà văn.
- Dur Thị Hoàn. 1988. *Lối nhỏ*. Hội Văn học nghệ thuật Hải Phòng.
- Đoàn Thị Lam Luyến. 1989. *Lỡ một thì con gái*. H.: Nxb Hà Nội.
- Đoàn Thị Lam Luyến. 2003. *Chồng chị chồng em*. H.: Nxb Hội nhà văn.
- Hoàng Việt Hằng. 1990. *Những dấu lặng*. H.: Nxb Phụ nữ.
- Lâm Thị Mỹ Dạ. 1983. *Bài thơ không năm tháng*. H.: Nxb Tác phẩm mới.
- Lâm Thị Mỹ Dạ. 1998. *Đề tặng một giấc mơ*. H.: Nxb Thanh niên.
- Lê Thị Kim. 1987. *Khi tình yêu đến*. Nxb Văn nghệ TP Hồ Chí Minh.
- Lê Thị Máy. 2002. *Những mùa trăng mong chờ*. H.: Nxb Hội nhà văn.
- Lê Thị Máy. 2004. *Tình yêu dài suốt cuộc đời*. H.: Nxb Hội Nhà văn.
- Lệ Thu. 2005. *Mây trắng*. Nxb Văn nghệ TP Hồ Chí Minh.
- Nguyễn Thị Hồng. 1990. *Em ra đi*. H.: Nxb Phụ nữ.
- Nguyễn Thị Hồng Ngát. 2003. *Thơ Nguyễn Thị Hồng Ngát*. H.: Nxb Hội nhà văn.
- Nhiều tác giả. 1992. *Hát từ trái tim* (Tập thơ của các nhà thơ nữ). H.: Nxb Phụ nữ.
- Nhiều tác giả. 2003. *Thơ tình của các nhà thơ nữ*. H.: Nxb Hội nhà văn.
- Phan Thị Huyền Thư. 2002. *Nằm nghiêng*. H.: Nxb Hội nhà văn.
- Phan Thị Huyền Thư. 2005. *Rõng ngực*. H.: Nxb Văn học.
- Phan Thị Thanh Nhàn. 1992. *Nghiêng về anh*. H.: Nxb Hội nhà văn.
- Phan Thị Vàng Anh. 2006. *Gửi VB*. H.: Nxb Hội nhà văn.
- Phạm Thị Ngọc Liên. *Em muốn giang tay giữa trời mà hét*. Nxb Trẻ TP Hồ Chí Minh.
- Phạm Thu Yến. 1990. *Biết mình trong mắt ai*. H.: Nxb Thanh niên.
- Thảo Phương. 1995. *Người đàn bà do đàn ông sinh ra*. Nxb Văn nghệ TP Hồ Chí Minh.
- Vi Thùy Linh. 1999. *Khát*. H.: Nxb Thanh niên.
- Xuân Quỳnh. 1996. *Thơ Xuân Quỳnh*. H.: Nxb Văn học.
- Ý Nhi. 1985. *Người đàn bà ngôi đan*. H.: Nxb Tác phẩm mới.